

U ovom broju možete pročitati:

- ◆ **Medijski zakoni: RTV Republike Srpske gubi etnički ekskluzivitet**
- ◆ **Medijska saradnja (1): Entitetske tv treba da saraduju kao entitetske vojske?!**
- ◆ **Monitoring: Izvještavanje bh dnevnih novina o pisanju New York Timesa**
- ◆ **Etika i kultura komuniciranja (2): Skupa škola na pogreškama**
- ◆ **Oko monitora**
- ◆ **Vijesti**

Novosti o medijima

Svake druge sedmice priprema
agencija *SAFAX, Sarajevo*
<http://www.mp-institut.com/>

◆ **Novinarstvo i demokratija** ◆ **Mediji u tranziciji**

Broj 40, Serija I

Sarajevo, 7. septembar 1999.

M e d i j s k i z a k o n i

RTV Republike Srpske gubi etnički ekskluzivitet

Visoki predstavnik međunarodne zajednice Carlos Westendorp, na kraju svog mandata u BiH, donio je odluku o uspostavljanju sistema javne radio televizije u BiH. Na osnovu te odluke njegov nasljednik Wolfgang Petritsch je 31. augusta proglasio izmjene i dopune Zakona o radio televiziji Republike Srpske. Ova odluka predstavlja tzv. prelaznu mjeru i vrijediće do 29. februara 2000. godine, do kada Narodna skupština Republike Srpske mora da usvoji zakon pod istim imenom i u potpunoj saglasnosti sa evropskim principima za osnivanje javne radio televizije i ovom prelaznom odlukom.

Najvažnija odredba ovog zakona, iako se ona čini formalnom, jeste da se sadašnja Srpska RTV preimenuje u Radio – televiziju Republike Srpske. To praktički znači da ona i formalno gubi ekskluzivni etnički predznak, što je u skladu sa nastojanjima međunarodne zajednice da obadva bh entiteta imaju multietnički karakter, a njihove televizije karakter javnog servisa. U izmjenama zakona se kaže da je "RTV Republike Srpske javno preduzeće sa sjedištem u Banja Luci koje se osniva za obavljanje radio – difuzne djelatnosti od interesa za Republiku Srpsku". U dijelu zakona koji govori o djelatnosti stoji da se priprema, prenos i emitovanje vlastitog radio i televizijskog programa vrši "vodeći računa o zadovoljavanju kulturnih i jezičkih potreba građana RS". Tumačeći slovo i duh ovih zakonskih izmjena, RTV Republike Srpske bi morala ubuduće balansirano voditi računa o interesima pripadnika svih naroda koji žive u ovom entitetu i zadovoljavati interese za kvalitetnim programom svih građana, odnosno svojih pretplatnika. Sada bi se moglo očekivati da među novinarima i drugim osobljem RTV RS budu i radnici nesrpske nacionalnosti.

Po jednom članu izmijenjenog zakona RTV RS neće moći preko svojih predajnika emitovati programe koji nisu predviđeni dozvolama koje je izdala Nezavisna komisija za medije (IMC). Na taj način reemitovanje programa RTV Srbije iz Beograda podliježe odobrenju Nezavisne medijske komisije. Takođe, lokalne javne odnosno opštinske radio stanice mogu reemitovati jedino centralne informativne emisije RTV Republike Srpske, sve dok Nezavisna komisija ne izda dozvole kojima će se regulisati programski sadržaji i kriteriji reemitovanja.

Kao osnovne profesionalne kriterije u informisanju zakon propisuje pravovremenost, nepristrasnost i istinitost. Program mora da sadrži najmanje 25 posto programa koji je proizveden na teritoriji Republike Srpske, čime se stimuliše ne samo vlastita proizvodnja, već i kooperacija sa drugim producentima i emiterima iz ovog entiteta. Prosječna dužina trajanja reklama ne može prelaziti 12 minuta unutar jednog sata programa, a ukupno ne može iznositi više od 15 posto ukupnog programa.

Organi RTV RS su upravni odbor i generalni direktor. Upravni odbor ima šest članova koji zastupaju nezavisne novinare, pravnu profesiju, ekonomski sektor, akademsku zajednicu, sindikat Republike Srpske i zaposlene radnike. Prilikom njihovog izbora vodi se računa "o kulturnim i jezičkim razlikama među građanima Republike Srpske". Članove upravnog odbora bira Narodna skupština RS, dok generalnog direktora imenuje Upravni odbor na pet godina.

RTV RS se finansira iz pretplate, ali i iz mjesečne dotacije vlade. Zakon je predvidio kriterije za vladino učešće u pokrivanju rashoda RTV.

Medijska saradnja (1)

Entitetske tv treba da saraduju kao entitetske vojske ?!

(Govore političari i novinari Republike Srpske)

Odluka o osnivanju Javnog rtv servisa za područje cijele Bosne i Hercegovine, kao što smo pisali u prošlom broju, izazvala je različite reakcije u političkoj i medijskoj javnosti – od podrške, indiferentnosti, pa do protesta. Vlada Republike Srpske smatra da osnivanje javnog rtv servisa na nivou države BiH vodi ka unitarizaciji medijskog ambijenta u BiH, što je suprotno dejtonskom sporazumu. Međutim, osnivanje javnog servisa direktno podstiče saradnju između dvije entitetske javne radio - televizije – RTV Federacije BiH i

Novosti o medijima- na jednom mjestu o aktuelnim medijskim događanjima u Bosni i Hercegovini
Izlazi svakog drugog ponedjeljka na engleskom i bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku. Tekstovi domaćih autora objavljuju se na jeziku kojim se autor služi.

Izdaje: **Media plan** i novinska agencija **Safax**
Urednik: Zoran Udovičić

Redakcija u Sarajevu:
Patriotske lige 30/III, Sarajevo;
Tel/fax:+387 71 213 078, 206 542
E-mail: safax-mp@bih.net.ba

Kancelarija u Banja Luci – SOS – otvoreni telefon za novinare:
Grčka 41, Banja Luka
Tel/fax: 051 213 442

<http://www.mp-institut.com/>

**PREŠTAMPAVANJE DOZVOLJENO
UZ NAZNAKU AGENCIJE I AUTORA**

Zahvaljujući donaciji Fonda Otvoreno društvo Soros Sarajevo i Westminster Foundation for Democracy London domaćim medijima servis se dostavlja besplatno

RTV Republike Srpske. Naše banjalučko dopisništvo anketiralo je nekoliko istaknutih ličnosti iz Banja Luke, koje imaju uticaja na formiranje javnog mišljenja u ovom entitetu. Postavili smo im pitanja: **da li je moguća i poželjna saradnja između entitetskih televizija, u čemu bi se ona mogla očitovati, šta bi voljeli a šta nikako ne bi voljeli da iz programa federalne TV vide na svojoj televiziji.**

Ne dolijevati ulje na vatru

Većina sagovornika je dala uopštene odgovore i izbjegla da iznese svoje mišljenje o tome šta bi im se dopalo, a šta ne bi iz programa televizije drugog entiteta. Ipak, dopisnik Radija Slobodna Evropa Lazar Petrović kaže “da ne treba dolijevati ulje na vatru i da programe, koji bi se razmjenjivali, treba raditi bez tema koje vrijeđaju bilo koga”. Taj stav argumentuje riječima: “Ne treba puštati Harisa Silajdžića i druge koji zastupaju tzv. tvrde linije”. Za saradnju entitetskih televizija se zalaže i dopisnik sarajevskog Oslobođenja i Glasa Amerike Gordana Katana. Po njenom mišljenju teme za programsku saradnju su povratak izbjeglica, ratni zločini, korupcija i niz drugih gorućih pitanja o kojima građani oba entiteta imaju nepotpune informacije. Katana kaže:” Zašto ne bi imali o Srebrenici dvije priče? Obnova i suživot nisu mogući ukoliko se izbjegavaju goruće teme.”

“BiH je jedinstven prostor, i pravno, i politički i ekonomski; on funkcioniše kao jedinstvena država”, kaže Branko Perić, šef dopisništva agencije ONASA iz Banja Luke i do nedavno predsjednik Nezavisne unije novinara Republike Srpske. Saradnja na informativnom planu je uslov da se uspostavlja kontakti među ljudima, smatra ovaj novinar.

I Zoran Kalinić, direktor Nezavisne RTV Banja Luka koristi jedan konkretan primjer kojim argumentuje svoj stav “da ako mogu saradivati francuska i alžirska TV, zašto ne bi naše dvije entitetske?!”. Po njemu, radnici željezare Zenica (Federacija BiH) sigurno bi voljeli znati šta se dešava sa njihovim tradicionalnim partnerom, rudnikom željezne rude u Ljubiji (Republika Srpska). Kalinić kaže da ima ugovor sa TV BiH iz Sarajeva i dodaje “da je velika potreba za razmjennom informacija; ona je neminovna, htio to neki lokalni ministar ili ne...”

A ministra informacija Republike Srpske, Rajka Vasića, više brine karakter i cilj Javnog rtv servisa za cijelu BiH, nego što ima nešto protiv moguće saradnje dvije entitetske televizije. On ističe da proizvodnja jednog centralizovanog informativnog programa na zasebnoj rtv mreži, makar to sada bilo samo sat – dva, vodi ka odumiranju entitetskih televizija, što bi bilo suprotno Dejtonskom sporazumu. Inače smatra, da se entitetske televizije mogu same, bez posredovanja OHR-a, dogovoriti o saradnji koja bi se sastojala u zajedničkom izlasku na tržište programa, organizovanju pulova za pokrivanje velikih događaja, razmjeni, pa čak i zajedničkoj produkciji nekih programa. Po mišljenju ministra za informacije RS, dvije entitetske RTV bi mogle uspostaviti zajedničku instituciju sličnu nekadašnjoj JRT (Jugoslovenska radio televizija), koja takođe nije imala centralnu produkciju niti svoju emisionu mrežu.

Vasićev novinarski kolega, Nikola Guzijan, glavni urednik *Glasa Srpskog*, nije bio voljan da detaljnije razlaže svoj stav “da je informisanje po dejtonskom sporazumu u nadležnosti entiteta i da je interentitetska saradnja poželjna, ali uz izbjegavanje tema koje vrijeđaju”. “Ja sam vladin službenik i moj stav je kao i stav ministra informisanja gospodina Rajka Vasića”, kaže ovaj novinar.

Etničke televizije bez perspektive

Većina srpskih političara iz Banja Luke takođe smatra da je osnovno polazište bilo kakve rasprave o informisanju dejtonsko tumačenje “kako je informisanje nadležnost entiteta, a ne države BiH”. Predsjednica Narodnog saveza RS Biljana Plavšić smatra da treba postojati saradnja između entitetskih radio – televizija, kao što je ta saradnja uspostavljena među vojskama entiteta. “Tamo postoji zajednička komisija, koja raspravlja o zajedničkim pitanjima. Formiranjem zajedničke televizije derogirale bi se odredbe dejtonskog sporazuma. Srpska RTV se finansira iz prihoda građana Republike Srpske i ne može se njihov novac slivati u neku drugu kasu”, kaže Biljana Plavšić. Za razliku od nje, predsjednik Alternativnog ministarskog vijeća BiH i osnivač banjalučkog lista *Prelom* Miodrag Živanović bezrezervno govori o neophodnosti raznovrsne saradnje entitetskih televizija, ali i podržava koncept zajedničke radio – televizije. “Njeno osnivanje umnogome ovisi od političkih struktura. Nacionalne oligarhije teže zatvaranju, iako ta priča o etničkim televizijama nema perspektive. Treba krenuti sa najžešćim temama, koje predstavljaju srž života”, pojašnjava Živanović.

Dragan Čavić, zamjenik predsjednika Predsjedništva SDS-a, stranke koja je u Republici Srpskoj bila na vlasti tokom rata i do 1997. godine (i koja je odbacivala bilo kakvu mogućnost kontakata na informativnom planu sa Federacijom BiH), sada kaže: “ U sferi informisanja bi trebalo uraditi systemske promjene, a to znači donijeti zakon o medijima, zaposliti profesionalce, osloboditi medije političkog uticaja vladajućih struktura, što je sada slučaj i u Republici Srpskoj i u Federaciji BiH. Imenovanje upravnog odbora državne TV trebalo bi prepustiti svim strankama, a ne samo vladajućim. Saradnja između entitetskih kuća je u svakom slučaju potrebna kroz sve segmente sadržaja, kao što je potrebna na ekonomskom i svakom drugom planu”.

Generalni sekretar Narodne skupštine RS i član Glavnog odbora Socijalističke partije Republike Srpske Momir Malić na naša pitanja je odgovorio lakonski: “Poštedite me priče o televiziji...!”

U zaključku možemo reći da se nijedan naš sagovornik iz Republike Srpske, bez obzira na svoju profesionalnu ili političku poziciju, više ne opire programskoj saradnji dvije entitetske radio - televizije. To je novi pogled na oblikovanje medijske atmosfere u BiH, koji dolazi iz ovog entiteta. Vlasti, pa i novinari državnih medija, međutim, i dalje stoje na stanovištu da zajednički, “krovni” ili državni BH mediji ne mogu postojati, jer to niti je interes građana Republike Srpske, niti je u duhu dejtonskog sporazuma. Pioniri medijske saradnje u BiH, koji nose velike zasluge za stvaranje pozitivne međuetničke klime u BiH nakon rata, a od kojih su neki govorili i za Medijske novosti, misle drugačije.

Rat naslovima

Tekst *New York Timesa* od 17. augusta o korupciji u Bosni i Hercegovini, u kojem su izneseni zastrašujući podaci o razmjeri zloupotreba bh političara i tvrdnja da je ukradena milijarda dolara strane pomoći, izazvao je u ovdašnjim političkim strukturama pravi potres. Interesovanje medija naspram ove afere se može porediti sa Samitom Pakta o stabilnosti, koji se u Sarajevu smatra jednim od najznačajnijih događaja za moderni Balkan.

Institut Media Plan je napravio monitoring pisanja dnevne štampe u oba entiteta o ovom događaju. Obuhvaćen je period od 18. augusta, kada su se prvi put pojavili navodi iz američke novine, do 21. augusta, kada je objavljen djelimični demant njujorške redakcije na neke podatke iz teksta. Kao što se i moglo pretpostaviti, izvještavanje o ovoj aferi je odslikalo sadašnje podjele prisutne i u drugim sferama bosanskog društva: krivica i odgovornost je uvijek “kod drugih”.

Slobodna BiH, koja važi za hrvatski list, je kroz naslove i tekstove potencirala odgovornost bošnjačkog političkog vrha, a posebno Bakira Izetbegovića, sina Alije Izetbegovića. Slično se ponašala i srpska štampa. S druge strane, listovi, čije je sjedište u Sarajevu su aferu popratili od objektivnog sagledavanja činjenica do gotovo bezrezervne podrške vlastima koje su u tekstu optužene.

Federacija BiH

Sva četiri dnevna lista u Federaciji (ovdje ubrajamo i *Slobodnu BiH* čije je sjedište u Splitu, ali sadržajem odgovara bh listu) su posvetila ogroman prostor tekstu Chrisa Hedgesa u kojem iznosi teške optužbe na račun bosanskih, a naročito bošnjačkih vlasti. *Dnevni Avaz* na naslovnoj strani donosi golemi naslov “U BiH ukradena milijarda dolara” ispod kojeg citira neke navode iz teksta. Ispod toga je manja slika člana predsjedništva Izetbegovića i njegova tvrdnja da je riječ o laži smišljenoj da oblati bosansku vlast. Naslov - “Pronevjerena milijarda dolara?” imaju na prvoj strani *Večernje novine*, dok *Slobodna BiH* u naslovu citira riječi portparola OHR-a Alexandre Stiglmyer na pres konferenciji u Sarajevu: “Zbog masovne korupcije izgubljena milijarda dolara u BiH”. Međutim, ovaj list tek na zadnjoj strani prezentira samo pisanje američkog dnevnika kroz formu agencijske vijesti i to sa naslovom “Bakir Izetbegović gazda 60 tisuća stanova”. *Oslobođenje* na prvoj strani se orijentira na zemljotres u Turskoj, dok na petoj strani prepričava pisanje *NY Timesa* sa naslovom “U BiH ukradeno milijardu dolara!”

Interesantno je da su integralno tekst *NY T* prenijeli samo *Dnevni Avaz* 18.8. i *Slobodna BiH* 19.8., dok su se *Oslobođenje* i *Večernje novine* orijentisali na prepričavanje teksta sa citiranjem najznačajnijih djelova.

Sve novine 19 avgusta posvećuju nekoliko stranica reagovanjima na integralni tekst. *Oslobođenje* problemu prilazi oprezno i opsežno. Objavljuje čak dva komentara. Na prvoj strani list konstatuje da je daleko od toga da je BiH imuna na korupciju, ali priznaje valjanost Izetbegovićevih i Silajdžićevih zahtijeva da međunarodna zajednica treba da podastre valjane

dokaze za optužbe. Potom u unutrašnjosti lista slijedi niz reakcija – od Visokog predstavnika Wolfganga Petrischa, koji tvrdi da ne postoji tajni izvještaj OHR-a, preko reakcije prozvanog Bakira Izetbegovića, te različitih viđenja političkih partija i institucija države. Nakon svega ponovo slijedi komentar pod naslovom “Hoćemo li Krisa na Križ” u kojem novinar, kritikujući reakcije bošnjačkih dužnosnika, kaže da se moglo očekivati da se prozvani brane, ali i ne da autora teksta optužuju da mrzi bošnjački narod. ”Ta vrsta odbrane i protivnapada često je korištena u bivšoj i sadašnjoj Jugoslaviji. ‘Stranim agentima’ ili ‘plaćenicima’ proglašavani su nebrojeno puta novinari, humanitarni radnici, biznismeni...” - piše *Oslobođenje* i zaključuje da se u takvoj situaciji sada nalazi i Chris Hedges.

Istog dana (19.8.) *Dnevni Avaz* kroz obilje reakcija, te izvučene naslove, podcrtava da optužbe treba dokazati, kao i da je mnogo više korupcije u Republici Srpskoj. U komentaru dana list piše: “Mahanje korupcijom, kao crvenom krpom, ispred očiju bošnjačkih predstavnika u vladajućoj garnituri trajaće sve dotle dok se odgovornost sa općeg plana ne prenese na pojedinačni”. Odmah ispod teksta su rezultati istraživanja javnog mnijenja (za koje nije rečeno na kakvom uzorku i kojom metodom su urađeni), po kojem većina građana ne vjeruje u toliku razmjeru korupcije bez konkretnih javnih dokaza. U ovom broju *Avaz* donosi sa etiketom - Ekskluzivno opširnu izjavu nekadašnjeg kandidata za premijera Republike Srpske Brane Miljuša (koji je došao u sukob sa sadašnjom vlasti i premijerom Dodikom). Miljuš tvrdi: “Priča o ukradenih milijardu dolara je smicalica koju je Milorad Dodik namjestio Federaciji BiH”. Ovo je izvučeno i u naslov. Miljuš tvrdi da je Dodik korumpirani političar kojeg toleriše međunarodna zajednica i da se mnoge optužbe za zloupotrebe unutar Republike Srpske prebacuju na Federaciju BiH. I sutradan *Dnevni avaz* nastavlja u ovom duhu. Na strani osam je izjava Chrisa Hedgesa sa naslovom da su “Srbi vjerovatno najkorumpiraniji u BiH”. Tik pored je naslov “OHR pokušava da opravda svoje visoke lične dohodke”, a ispod izjava neimenovanog stranog diplomate koji je za agenciju SENSE rekao da bi “za zloupotrebu fondova u BiH mogle biti odgovorne i određene međunarodne strukture”. Na narednoj strani je čak pozivanje na pisanje, ovog puta *Washington Post*-a, u kojem se tvrdi da je USAID prouzrokovao kolaps BH banke.

Slobodna BiH pisanje njujorškog lista iskorištava kao obračun sa bošnjačkim vrhom. U nekoliko navrata se podvlači odgovornost Bakira Izetbegovića. Osamnaestog augusta objavljuje tekst “Bakir Izetbegović gazda 60 tisuća stanova”. Već sutradan naslovnu stranu lista krase slika Izetbegovića mlađeg sa velikim naslovom “Bakir Izetbegović naplaćuje dvije tisuće dolara za stanarsko pravo”. Dvadesetog avgusta na naslovnoj strani je opet Bakir I., ali ovaj put kao najava njegovog otvorenog pisma, u kojem demantira optužbe na svoj račun. Međutim, u unutrašnjosti lista ponovo veliki naslov “Izetbegovićev sin jedan je od najbogatijih ljudi u BiH”, ispod čega je prepričano pisanje *Washington Post*-a o raznim političkim relacijama u BiH. Treba napomenuti da su ispod ovakvih naslova, u kojima se potencira sin Alije Izetbegovića, uglavnom korektno preneseni navodi iz *New York Times*-a ili neke druge strane štampe. Jedini autorski tekst *Slobodne BiH* o ovoj temi je od sarajevskog dopisnika HINE, koji spominje ranija pisanja magazina *Dani* o korupciji. U tekstu se, između ostalog, kaže: “Javna je tajna da bošnjački politički vrh nikada nije podnio cjelovito izvješće o donacijama pristiglim tijekom rata za odbranu zemlje, dok su se jučerašnji siromasi bliski vladajućim strukturama preko noći obogatili”.

Večernje novine mogu da se pohvale kako su jedine od dnevne štampe imale ekskluzivnu izjavu od autora teksta Crisa Hedgesa, u kojem tvrdi da je njegovo pisanje tačno (20.8.). Dan ranije ovaj list je objavio oštar komentar u kojem napada međunarodnu zajednicu zbog neiznošenja konkretnih dokaza o korupciji, ali i domaće političare koje drži odgovornim za korupciju. “Kad domaći novinar opali vlastodržce po pitanju pronevjere završi sa bombom pred vratima... kad to učini stranac, narodu se pamet smuti od demantija” – pišu *Večernje*.

Svi listovi su 21.8. najavili kroz naslove na prvoj strani djelimični demanti *New York Times*-a u kojem se pojašnjava da se milijarda dolara odnosi na javne fondove, a ne stranu pomoć. Ova činjenica je najupečatljivija u *Dnevnom Avazu* koji kroz naslov preko pola prve strane kaže: – “Izmišljena krađa milijardu dolara”. Ispod, manjim slovima, su takođe naslovi “*New York Times* se izvinuo” i “Izetbegović i Bičakčić tužili američki list”.

Republika Srpska

Dnevne nezavisne novine i *Glas Srpski* iz Banja Luke neuporedivo manje prostora posvećuju aferi nastaloj pisanjem *New York Times*-a. *Nezavisne novine* 18. augusta čak ne objavlju ni jednu riječ o ovome. Da li je u pitanju uređivački propust ili činjenica da je riječ o izdanju srijedom, koje ima revijalni karakter i čiji se tekstovi pripremaju znatno ranije?! S druge strane, *Glas Srpski* tog datuma u dnu naslovne strane objavljuje naslov “Isparilo milijardu dolara”, ispod čega je kratka agencijska vijest Agencije BETA prenešena od AFP-a, u kojoj je sažeto prepričano pisanje američkog lista. Unutar novine je opširna vijest SRNE o najavi OHR-a da će pokrenuti istragu o korupciji u Sarajevu.

Sutradan se obje novine orijentišu na reakcije na navode u *NY Times*-u, s tim da nema šireg prepričavanja samog teksta. *Glas Srpski* donosi regovanja Alexandre Stiglmyer koja potvrđuje navode kopremijera BiH Svetozara Mihajlovića, koji problem prebacuje na entiteske vlade, zatim Alije Izetbegovića koji navode negira i izjavu Cristophera Bennetta iz ICG-a da su razne zloupotrebe prvenstveno zastupljene u Federaciji BiH.

Dnevne Nezavisne novine, pak, 19. augusta, nadoknađuju “manjak” od prvog dana. Na naslovnoj strani je slika Bakira Izetbegovića i veliki naslov “Bakir nije lopov”, što su riječi njegovog oca Alije u reakciji na pisanje američkog lista. Na narednoj strani je komentar čija je suština da je za korupciju isključivo odgovorna bošnjačka vlast u Sarajevu. Autor tvrdi da u RS, dok je na vlasti bio SDS, strana pomoć nije ni stizala, pa nije mogla biti pronevjerena, a kada je došlo do promjene vlasti, Dodikova vlada je javno objavljivala gdje i zašto je novac utrošen. Odgovornost “druge strane” se najbolje odslikava u dijelu teksta: “SDA, koja simbolizuje ‘Bosnu’ i obrnuto, mora da shvati da svako jednom dođe na svoje. Ne treba mnogo mudrovati i vidjeti gdje su locirane razne banke koje su imale na računima strana sredstva... Prošlo je vrijeme kapitalizacije bez kontrole, suludog bombardovanja Sarajeva i imidža žrtve agresije, genocida, okupacije... Gdje su pare?”.

Za razliku od štampe u Federaciji, dnevne novine u Republici Srpskoj 21.8. nisu objavile demanti određenih navoda iz teksta od strane redakcije *New York Times*-a. Umjesto toga *Glas Srpski* se 21. augusta odlučuje za komentar zvučnog naziva: “Izetbegović u nokdaunu”, koji počinje tvrdnjom da je nestalo preko milijardu dolara, i to američkih (što je u ispravci demantovano). Pisac teksta dalje iznosi stav da su za ovo krivci bošnjački lideri. “Ošamućen od nokdauna Alija Izetbegović u pismu Wolfgangu Petritschu, još uvijek ne može da povjeruje da će neko njega i njegove, koji su se tako velikodušno ‘žrtvovali za mir u BiH’, proglasiti kriminalcima” – piše *Glas srpski*. Komentar se završava prijekorom pojedinim nezavisnim medijima u RS “koji žele da Republiku Srpsku između redova uvuku u izvještaj *New York Times*-a”. (R. U.)

Medijske novosti su počele objavljivati tekstove o etici i kulturi komuniciranja iz pera poznatih svjetskih autora, kao i stručnjaka koji dobro poznaju medijske prilike u zemljama tranzicije i jugoistočne Evrope. Nastojaćemo da donesemo veći broj praktičnih primjera kršenja etičkih normi i kodeksa i ragovanja na njih. Sve što objavimo poslužiće za vježbe studentima koji pohađaju Školu novinarstva Media plana u Sarajevu.

U ovom broju donosimo izvod iz teksta knjige “Etika novinarstva” pod naslovom “Skupa škola na pogreškama”, autora Dr. Stjepana Malovića, Dr Sherry Ricchiardi i Gordane Vilović (biblioteka Press/Izvori, Zagreb 1998.)

Skupa škola na pogreškama

Novinarstvo je poziv koji je neprekidno pred očima i sudom javnosti. S obzirom na to da je svrha novinarstva javno objavljivanje vijesti, članaka, reportaža, komentara, intervjua i ostalih novinskih vrsta i oblika, svi čitatelji, slušatelji i gledatelji masovnih medija mogu komentirati, analizirati, reagirati i kritizirati novinarski rad i konačni proizvod koji je pred njima.

Nigdje pogreške nisu tako očite i tako lako vidljive kao u masovnim medijima. Kojiput je upravo neshvatljivo kako se mogu objaviti takve gluposti, netočnosti ili pak nespretnosti. Masovni mediji vrve pogreškama: od najobičnijih i najčešćih – pogrešaka u pisanju (“tipfelera”) u tiskanim medijima ili njima analognih pogrešaka u izgovaranju (“šprehfelera”) u elektronskim medijima, pa do objavljivanja krivih podataka i netočnosti, do pogrešaka koje mogu izazvati velike i dalekosežne posljedice, jer obično nanose nepopravljive štete osobama ili institucijama o kojima se piše.

Dobri poznavatelji zakonitosti proizvodnje medija ne čude se tome. Novinarstvo se nikada ne radi mirno, polagano, u idealnim radnim uvjetima; njega karakterizira stalna borba s rokovima. Brzina je najčešći i najvažniji kriterij, vijest ne smije zakasnuti, jer rotacija ili termin udarnih vijesti ne čekaju.

Novinari stoga moraju biti veoma dobro obučeni i sposobni za rad u vrlo teškim uvjetima. Odluke se moraju donositi na brzinu, mora se reagirati na događaj, donositi sudove koji imaju dalekosežne posljedice... Novinar nema vremena na miru analizirati događaj, već mora odmah izvjestiti javnost o tome šta se dogodilo. Nema dakle mogućnosti za dublju analizu, da svojim teorijskim znanjem i mogućnostima ispita varijante u stilu “što bi bilo kad bi bilo”.

Sve to dovodi do pogrešaka i opterećuje novinare. Vrlo često velike novinske agencije i medijske kuće izdaju svoje naputke, “guide book” za novinare, u kojima ih poučavaju kako pisati i provjeravati vijesti te kako djelovati u različitim situacijama. Naše medijske kuće nisu još izdale takve pisane upute svojim novinarima, ali postoje čvrsta nepisana pravila u različitim redakcijama koja novinari moraju poštovati.

No i najbolje napisane upute ne pomažu novinaru kada se nađe u vrtlogu zbivanja. Ne može se iz stražnjeg džepa izvući knjiga i listati je poput kuharice da bi se primjenio točan recept za istraživanje događaja. Novinar se izravno suočava sa događajem, mora ga ispitati, saznati što je moguće točnije što se zapravo dogodilo, procijeniti vrijednost događaja i napisati vijest. Novinari spadaju među profesionalce koji moraju donositi veliki broj odluka u vrlo kratkom vremenu, što ih dovodi u posebno stresne situacije. Ujedno, novinari moraju biti svjesni da će već sutradan snositi pred sudom javnosti konsekvencije za svoje odluke. Jesu li

saznali istinu, jesu li točno procijenili događaj, jesu li ga prezentirali na pravi način i jesu li možda počinili štetu svojim pisanjem.

Donošenje novinarskih profesionalnih odluka sadrži i brojne etičke dvojbe koje se javljaju prigodom izvještavanja. Procjene se donose na terenu, u teškim uvjetima i kojiput mogu biti etički vrlo dvojbene.

Treba li pristupiti majci kojoj je dijete poginulo u prometnoj nezgodi i pitati je za mišljenje? Ako treba, hoćemo li je pitati: “Je li to za vas bolan gubitak? Kako se osjećate?” ovo je relativno jednostavna dvojba s etičkog aspekta, pa ipak u novinama se vrlo često može vidjeti kako su novinari upravo to i učinili.

Mnogo je situacija gdje se novinari suočavaju s etičkim dvojbama: Treba li objaviti imena osoba upletenih u kriminal prije pravomoćnih presuda? Je li iznošenje istine o masovnim silovanjima uvjerljivije ako predstavimo silovanu djevojčicu koja će pričati o tome što joj se dogodilo? Hoćemo li objaviti privatni skandal uglednog, poštenog i nekorumpiranog političara, koji inače nema nikakve veze s njegovim političkim djelovanjem? Hoćemo li iz etičkih razloga prešutjeti bolest istaknutog političara? Imamo li pravo objaviti u medijima opće poznatu, ali još nepotvrđenu istinu? I, na kraju, hoćemo li lagati u interesu domovine?

Novinar se s ovim dvojbama ne susreće na akademski ili teorijski način, već se suočava s njima u trenucima najintenzivnijeg rada. Izvjestitelj s bojišta mora odlučiti hoće li pred kamere stati tako da se u kadru vidi leš ubijenog neprijateljskog vojnika ili će se pomaknuti metar dalje. Koje rješenje je bolje? Je li etičnije rješenje ujedno i novinarski atraktivnije i profesionalno bolje? Koliko etičnost može otupjeti novinarsku oštricu i umanjiti ubojitu kritiku? Treba li novinar pošto-poto, pa i uz kršenje evidentnih etičkih načela, juriti za događajem i objaviti prvi ono što se dogodilo?

Pitanja se nižu upravo na taj način i u glavama novinara dok izvještavaju, a prave pomoći nema. U tom trenutku novinar je prepušten samom sebi, svojem znanju i profesionalnom obrazovanju. Od presudnog je značenja integritet i snaga novinarske ličnosti, upute i stavovi redakcije (juri li se senzaciju ili se traži ozbiljan, provjeren pristup) te iskustvo.

Mnoge se dvojbe rješavaju istovremeno. Osobno (ne) ugodno iskustvo, gdje se novinar suočio s kršenjem etičkih načela, vrlo često ostaje poukom za cijeli život. Novinari uče na pogreškama. Ta škola je skupa i vrlo teška. Kojiput su rezultati porazni, a gotovo uvijek dolaze post festum.

O k o m o n i t o r a

Izbor reportaže u spomen kolegi

Oslobođenje je u broju od 28. avgusta ove godine načinilo pravi uređivački potez iznova štampajući sjetnu reportažu “Crna zastava”, nedavno preminulog kolege Mladena Paunovića, koja je inače bila objavljena s proljeća '96. godine, u ono još neizvjesno post-dejtonsko vrijeme. Onomad je reportaža protumačena kao prerano kukurikanje, u smislu pledoajea za povratak autentičnom životu u Sarajevu, ali njene poruke, tek danas nisu izgubile na aktualnosti. Ovdje se ipak pozdravlja uređivački potez kolega iz *Oslobođenja* ...

Goran Mihajlović, novi predsjednik NUN-a RS

Na Skupštini Nezavisnog udruženja novinara Republike Srpske (NUN RS), 27. augusta, za novog predsjednika izabran je jednoglasnom odlukom Goran Mihajlović. On je do sada radio u Srpskom radiju, listovima *Panorama*, *Ekstra magazin* i *Nezavisnim novinama*, te kao dopisnik Radio Beograda, Radio Ferna i prištinskog *Jedinstva*. Goran Mihajlović je zamijenio na dužnosti dosadašnjeg predsjednika Branka Perića.

Nagrade Oslobođenja

Povodom 30. augusta, godišnjice dnevnika *Oslobođenje*, Upravni odbor i redakcijski kolegij lista donijeli su odluku o dodjeli novinarskih nagrada za 1998. i 1999. godinu.

Nagrade za životno djelo "30. august" dodijeljene su Hajdaru Arifagiću, Mahmutu Buljugiću, Mehmedu Haliloviću, Senadu Praši i Slobodanu Stajiću. Novinarske nagrade su dobili Asaf Bećirović, Senad Gubelić, Vehid Jahić, Senka Kurtović i Danijel Omeragić. Nagrade za spoljnu saradnju su dobili Vojislav Vujanović i posthumno Mladen Punović.

Pokušaj privođenja Senada Pećanina

Sudska policija kantonalnog suda Sarajevo je 1. septembra pokušala privesti na sud glavnog i odgovornog urednika magazina *Dani*.

U saopštenju redakcije *Dana* stoji da "pokušaj privođenja pokazuje flagrantno nepoštivanje odluke Visokog predstavnika o ukidanju članova Krivičnog zakona koja su inkriminirala djela uvrede i klevete". Dalje se u saopćenju navodi da je Pećanin trebao da bude priveden na Sud zbog privatne tužbe Moamera el Gadafija i ambasade Narodne Libijske Džamahirije u BiH.

Međutim, prema saopštenju Kantonalnog suda Sarajevo, Pećanin je na sud pozvan kao svjedok u slučaju ubistva Joze Leutara, a u istom svojstvu na Sud je bio priveden i glavni i odgovorni urednik *Slobodne Bosne*, Senad Avdić.

Sa saopštenjem za javnost oglasio se i IMC koji strogo osuđuje intervenciju sudske policije ako je ona u bilo kakvoj vezi sa njegovim radom u *Danima*

Sukob u Savezu novinara BiH

Sabahudin Hadžialić, predsjednik Skupštine Saveza novinara BiH u ostavci, uputio je javno pismo u kojem iznosi niz optužbi na račun rada bivšeg predsjednika Saveza, Envera Čauševića.

Hadžialić je ustvrdio da u radu Saveza ima mnogo malverzacija, privatizacije, uopšte nečistog poslovanja. Hadžialić navodi da bivši predsjednik Čaušević nikada nije predao dužnost Edisu Mesihoviću, koji je prije mjesec dana dao ostavku na položaj.

Prema pisanju *Večernjih novina* Sabahudin Hadžialić smatra kako bi se trebala formirati nezavisna komisija koja bi trebala ispitati finansijske i druge tokove unutar Saveza. Kako bi ipak nešto pokrenuo, on je zajedno sa novinarima Milanom Pekićem, Ramom Kolarom i Edisom Mesihovićem zatražio suspenziju Statuta i formiranje nove radne grupe koja bi izvršila pripreme za novu izbornu sjednicu..

U izjavi za *Večernje novine* Enver Čaušević je naveo da su sve optužbe netačne. Sadašnji vršilac dužnosti predsjednika Saveza novinara BiH je Alija Lizde, direktor Bosansko muslimanskog radija Hayat Mostar.

Na pragu novog vijeka

←SLUŠAJTE SVOJIM UŠIMA! ←GLEDAJTE SVOJIM OČIMA! ←MISLITE SVOJOM GLAVOM!

Savjet Media plan Instituta:

Prof. dr. Muhamed Nuhić, Hamza Bakšić (Sarajevo); Perica Vučinić (Banja Luka); mr. Lenart Šetinc (Ljubljana); prof. dr. Mario Plenković (Zagreb); mr. Louis de la Ronciere (Paris); mr. Aleksandar Todorović (Montreux); prof. dr. Slavo Kukić (Mostar); prof. dr. Miroljub Radojković (Beograd).